

DRUŽINSKO PRAVO

USTAVNE DOLOČBE

Ustava govori o dveh oblikah življ. skupnosti parov: zakonski zvezi in zunajzakonski skupnosti.

Ustava zagotavlja tako družini kot otrokom posebno državno varstvo.

Ustava ne vsebuje definirane zakonske zveze, vendar daje zakonodajalcu pooblastilo, da uredi zakonsko zvezo in pravna nasprotja v njej in zunajzakonski skupnosti.

Zakonska zveza in družina

Z. zveza temelji na enakopravnosti zakoncev. Sklene se pred pristojnim državnim organom.

Z. zvezo in pravna razmerja v njej, v družini in zunaj. skupnosti ureja zakon. Država varuje družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter ureja za to varstvo potrebne razmere.

Temelji na uporabi splošnega načela o enakosti pred zakonom in enakopravnosti ne glede na spol za z. zvezo.

Smisel:

Moški v z. zvezi nima nobenih pravic, ki bi bile močnejše kot ženske. To je poudarjeno tudi v mednarodnih pravilih.

Predpisana je obvezna civilna sklenitev z. zveze. Poroko po predpisih posameznih verskih skupnosti se sicer lahko opravi (ko je sklenjena civilna zveza), vendar nima posledic sklenitve z. zveze.

ZZZDR določa, da je z. zveza življenjska skupnost moškega in ženske – predpisal je tudi pogoje za sklenitev z. z. med katerimi je tudi različnost spolov sankcija nespoštovanja – neveljavnost z.z.

Zunajzakonska skupnost je dalj časa trajajoča življenjska skupnost moškega in ženske. Po veljavni zakonodaji, torej med istospolnima osebama ne more biti z.z. niti zunajz. zveze. To velja za celotni pravni sistem. Gre za dolžnost države, da ustvarja pogoje in možnosti za ustanovitve in delovanje potrebnih ustanov in služb, zlasti tu z ustvarjanjem finančnih sredstev.

Družino ustvarja otrok, brez otroka ni družine. Družina je življenjska skupnost staršev in njihovih otrok. Država varuje otrokovo korist v okviru družine.

Pojem mladina se v naših pravnih predpisih ne uporablja. Pridobitev poslovne sposobnosti je mejnik, ki loči otroka od odraslega.

Zarodek oz. plod ni otrok, ni oseba v pravu. Torej mu ne gre varstvo, ki bi bilo z ustavo zagotovljeno otroku. Ne uživa z ustavo zagotovljene pravice nedotakljivosti člo. življenja. Njegovo življenje je varovano samo posredno in pogojno (njegov obstoj je odvisen od ženske, ki ga nosi). Varujejo ga kazenskoopravni predpisi o nedovoljeni prekinitvi nosečnosti (varovanje življenja in telesa ženske, ki ga nosi). Zakonsko pravo varuje življenje rojenega človeka. Za uboj gre, kadar je žrtev živorojeni otrok. (Irska – dolžnost države je, da varuje člo. življenje že pred rojstvom. Zaradi fizične povezanosti z žensko, ki ga nosi, pravo ne more šteti, da je postal popolnoma samostojno bitje. Vendar mu priznava poseben pravni položaj tedaj, kadar gre za njegovo korist –

lahko pridobi posamezne premoženjske pravice, ne pa tudi obveznosti. Pravice mu gredo ob pogoju, da se rodi živ in sicer od spočetja. Če se ne rodi živ, te pravice odpadejo, kot da sploh niso nastale. Omogočiti mu je treba, da bo po rojstvu užival pravice obeh staršev. Pomembno je, da se dovoli priznati očetovstvo za spočetega, a še nerojenega otroka.

Namen: zagotoviti otroku pogoje za zdravo rast, skladen osebnostni razvoj, usposobitev za samostojno življenje in delo.

Skrb za otroka je predvsem dolžnost staršev. Glavni področji:

- *Skrbijo za oblikovanje otrokove osebe (vzgoja, varstvo, zadovoljevanje vsakodnevnih življ. potreb)*
- *Obnašanje do otroka v razmerjih do zunanjega sveta in upravljanje otrokovega preživetja*

S terminom roditeljska pravica (nanaša se samo na genetične starše, posvojitelji pa opravljajo isto funkcijo kot starši, boljši izraz bi bil starševska skrb).

Otroka se sme staršem odvzeti, brez njihovega soglasja v dveh primerih:

- *Če starši otroka zanemarjajo ali zlorablajo*
- *Če živijo starši ločeno in je treba odločiti o otrokovem prebivališču*

Pravica do osebnih stikov staršev z otrokom ne izvira iz roditeljske pravice ampak je samostojna pravica, ki izhaja iz starševstva. Po našem pravu osebni stiki med otrokom in starši niso samo pravica staršev ampak tudi pravica otrok.

Verska in moralna vzgoja otrok. Starši imajo pravico, da v skladu s svojim prepričanjem zagotavljajo svojim otrokom versko in moralno vzgojo. To upravičenje staršev je v interesu razvijanja otroka v samostojno osebnost omejeno z možnostjo otroka, da uveljavi lastno voljo in lastne poglede, ko doseže za to potrebno zrelost razuma in volje.

Pravice in dolžnosti staršev

Starši imajo pravico in dolžnost vzdrževati, izobraževati in vzgajati svoje otroke (64. člen Ustave). Staršem se zagotavlja možnost skrbeti za svojega otroka, zlasti za oblikovanje njegove osebnosti, pa tudi osebni stik z otrokom, ki pomeni jedro starševstva. Starši namreč ne zgubijo pravice do stikov, četudi jim je določne možnost skrbeti za otroka, razen če otrokova korist zahteva, da se jim odvzame tudi pravico do stikov.

Ta pravica in dolžnost se staršem lahko odvzame ali omeji samo iz razlogov, ki jih zaradi otrokovih koristi določa zakon.

Pravica staršev do tretje osebe- starši imajo pravico, da sami skrbijo za svojega otroka, tretji se morajo vzdržati posegov v izvrševanju skrbi staršev za otroka. To velja tudi za državo, razen če gre za varovanje otrokove koristi. Velja za rod. pravico in tudi za stike.

Tudi otroci zunaj z.z. imajo enake pravice kakor otroci rojeni v njej.

Razlike: otrok rojen v z.z. uživa že od rojstva dalje pravice obeh staršev, ker sta znana že od rojstva, zunajzakonski otrok lahko uveljavlja svoje pravice šele takrat, ko ugotovi, kdo so njegovi starši.

Starševstvo

- *Roditeljska pravica: sestavljajo jo pravice in dolžnosti staršev, da skrbijo za življenje, osebni razvoj, pravice in koristi svojih otrok*
- *Pravica do preživljanja: samostojna pravica, ki ne izhaja iz roditeljske pravice*
- *Pravica do osebnih stikov z otrokom*

Svobodno odločanje o rojstvu otrok

Po ustavi je odločanje o rojstvu svojih otrok svobodno. Ustava omogoča človeku, da uveljavi svojo voljo o tem, ali bo imel otroke, koliko jih bo imel in kdaj jih bo imel.

Država zagotavlja možnosti za uresničevanje te svoboščine in ustvarja razmere, ki omogočajo staršem, da se odločajo za rojstva svojih otrok.

Čeprav je odločanje o rojstvih otrok po ustavi člo. temeljna svoboščina, izvirajo iz nje:

- *Pravica do ugotavljanja in zdravljenja zmanjšane plodnosti (OBMP)*
- *Pravica do preprečevanja zanositve (kontracepcija in sterilizacija) – je lahko samo prostovoljna, oseba mora biti razsodna in stara najmanj 35 let. Omejitvi odpadeta, če je potrebna iz zdravstvenih razlogov*
- *Pravica do umetne prekinitve nosečnosti (abortus/splav) – opravi se na zahtevo nosečnice, ne da bi odločala komisija, če nosečnost traja več kot 10 tednov. Če traja več odloča komisija. Nevarnost za življenje in zdravje nosečnice otroka pri abortusu – nadaljevanje nosečnosti.*

OBMP

Je postopek, ki se ga uporablja samo sekundarno, primarno pa je zdravljenje neplodnosti (klasične metode odpravljanja neplodnosti – zamašeni jajceводи; v te metode se zakon ne spušča). Najprej je par/posameznik upravičen do zdravljenja, do OBMP pa je upravičen samo par.

Znotrajtelesna oploditev: AIH: homologna umetna semenacija, AID: umetna ženska delovalna celica

Umetna oploditev: AVF: oploditev v steklu: 1. Donarstka (darovana jajčna ali semenska celica), 2. Homologna (spolne celice partnerja, ni psihološkega primerjanja). Pri nas izvajajo samo homologno zunajtelesno oploditev jajčne celice poročene ženske združijo zunaj telesa s semenom moža. Opljene jajčne celice vstavijo v maternico iste ženske. Z zakoncema se izenačujeta zunajzakonska partnerja.

Darovalstvo: v našem zakonu je dovoljeno tako za moške kot za ženske. Ženske so enakopravne z moškimi tudi v tem pogledu.

V Sloveniji je prepovedano:

- *darovanje zarodkov, mora pripadati vsaj enemu od staršev*
- *semenski koktejl, dejansko se ne ve kdo je oče. Otrok nima pravice zahtevati, da izve kdo je bil darovalec. V izjemnih primerih lahko darovalec s pomembnimi zdravstvenimi podatki pomaga otroku.*

Pravico do OBMP imajo pari različnega spola, zakonci ali zunajzakonski partnerji. Zakon prepoveduje posthumane postopke OBMP. V žensko telo ni dovoljeno vnesti spolne celice umrle osebe ali zarodka, ki je nastal iz spolnih celic umrle osebe. Darovalec semena: otrok ne bi mogel priti do pomembnih zdravstvenih podatkov, če bi jih rabil.

Prepovedano je tudi nadomestno materinstvo. Gre za pojav, ko se ženska, bodoča mati s pogodbo zaveže, da bo za plačilo ali za neodplačano nosila in rodila otroka in ga po rojstvu za vedno

izročila sopogodbeniku. Ni pomembno kako pride do nosečnosti (najpogosteje znotrajtelesna oploditev z umetno osemenitvijo in zunajtelesna oploditev z vnosom zarodka).

Nesprejemljivost iz etičnih in pravnih razlogov:

- žensko telo se instrumentalizira postane orodje za rojevanje
- med nosečnostjo in plodom nastanejo posebne vezi, zarodki zaradi katerih je tudi genetično tuj otrok v pomembni meri njen
- težko bo izpolnila pogodbo – tudi otrok je prizadet v dostojanstvu, ker je predmet pogodbe (trgovsko blago)

Hendikep otroka: par ni naročil otroka, ne bo ga sprejel, ker ima napake.

Za naše pravo je treba šteti, da matere ne veže soglasje za posvojitev, ki ga je dala pred rojstvom otroka. Pogodba med nadomestno materjo, s katero bi se zavezala, da bo otroka po rojstvu naročila sopogodbeniku, ta pa bi se zavezala, da bo otroka spočel tudi če bo prizadet, bi bila neveljavna. (Anglija – pogodbe o rojevanju za druge niso prepovedane, vendar niso iztožljive. Mati je tista, ki je otroka nosila in rodila; ZDA-pogodbe so iztožljive, genetično materinstvo ima prednost).

Za OBMČP mora par izpolnjevati določene pogoje:

- mora bit polnoletna, razsodna in zdrava, ter glede na svojo starost, zdravstveno in psihosocialno stanje sposobna za opravljanje starševskih dolžnosti
- ženska mora biti v taki starostni dobi, ki je primerna za rojevanje
- preden se opravi OBMČP, je treba poskušati odpraviti neplodnost z zdravljenjem. Ta zadeva odpade, kadar se z OBMČP lahko prepreči, da se na otroka prenese huda dedna bolezen

Za OBMČP je potrebno pisno soglasje para, ki ga dasta po tem, ko ju zdravnik seznanil s postopkom OBMČP, z izgledi, možnimi posledicami in jima svetuje.

Vprašanje očetovstva in materinstva pri OBMČP: posebne določbe kdo je mati ZZZDR nima.

Velja pravilo, da je mati tista, ki je otroka rodila, ne glede na genetski položaj.

Darovanje jajčne celice: materinske darovalke ni mogoče ugotovljati, nikoli ne bo prišlo do pravne povezave med materjo in otrokom – ne vzpostavi se pravna vez. Ženska, ki je otroka rodila in hkrati podala informativno soglasje (nastane pravna posledica), materinstva ne more izpodbijati.

Očetovstvo: za očeta otrok pri OBMČP velja materin mož ali pa zunajzakonski partner, če je podal soglasje ali privolitev. Očetovstva ne more izpodbijati, imamo pa eno izjemo – partnerka se ni oplodila z OBMČP, temveč po naravni poti z drugim moškimi. Darovalec v nobenem primeru ni oče.

Pravice otrok

Otroci uživajo posebno varstvo in skrb. Člo. pravice in temeljne svoboščin uživajo v skladu s svojo starostjo in zrelostjo.

Otrokom se zagotavlja posebno varstvo pred gospodarskim, socialnim, telesnim, duševnim in drugim izkoriščanjem in zlorabljanjem. To varstvo ureja zakon. Zaradi svoje telesne in duševne nerazvitosti je lahko žrtev v razmerju z odraslimi.

Posebno duševno varstvo uživajo zlasti otroci in mladostniki, za katere starši ne skrbijo, ki nimajo staršev ali so brez ustrezne družinske oskrbe. Njihov položaj ureja zakon ZZZDR (posvojitev, rejništvo in skrbniško varstvo).

Posvoji se lahko mladoletnika, kateremu so starši umrli ali pa ni izgledov, da bo še lahko živel s starši oz. so ti neznatni. Zakon ureja popolno posvojitve, pravne posledice pa priznava tudi še obstoječim partnerjem nepopolne posvojitve po prejšnjih predpisih. Nepopolnih posvojitve se ne more več sklepati, pač pa so še vedno aktualne določbe o posledicah in prenehanju posvojitve. Otroke, ki nimajo staršev, ki ne morejo živeti s starši katerih razvoj je v okolju, v katerem živijo ogrožen, oddajo socialno varstvo v oskrbo in vsakodnevno vzgojo rejniku ali rejniški družini. Posvojitelj in posvojenec ne smeta skleniti z.z. Z.z. sklenjene kljub tej prepovedi ni neveljavna, pač pa posvojitve preneha.

Skrbniško varstvo: varstvo otrok, ko so vzgojili starše oz. za katere starši ne morejo, nočejo ali ne znajo skrbeti.

ZAKONSKI IN PODZAKONSKI AKTI

1. Viri družinskega prava: v RS je poglavitni vir d.p. ZZZDR. V prvem členu našteva razmerja, ki naj bi bila predmet pravnega urejanja: z.z., razmerja med starši in otroki in med drugimi sorodniki, posvojitve, rejništvo ter skrbništvo, pomanjkljivosti ne omenja zunajzakonsko skupnost: drugi sorodniki – med sorodniki, ki niso v razmerju starši otroci (predniki, bratje, sestre,...), Zakon o upravnem postopku – posebno poglavje zakonski starševski spori
2. Ustava

KONVENCIJA O OTROKOVIH PRAVICAH KOE

1. Ekonomska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic
2. Urejen zakon o posvojitvi
3. Zakon o oploditvi z medicinsko pomočjo
4. Zakon o socialnem varstvu
5. Zakon o nepravdnem postopku (odvzem roditeljske pravice, odvzem poslovne sposobnosti, postopek delitve premoženja)
6. Zakon o osebnem imenu
7. Zakon o notarju

ZAKON, OBİČAJI, PRAVNA ZNANOST

Praksa sodišč in organov oz. organizacij soc. varstva, ki delujejo na področju socialnih in družinskih razmerij, ni formalni vir d. prava. Prav tako niso del d.p. običaji in pravna znanost.

DRUŽINA, SORODSTVO, SVAŠTVO

Družina

Naše pravo šteje za družino življ. skupnost staršev in otrok. Starši so po zakonu tako naravni kot posvojitelji

Pojem družine opredeljen v ZZZDR je treba razlagati širše. Za družino je treba šteti tudi nekatere skupnosti življenja otroka z osebo, ki ni njegov roditelj, posvojitelj, s pogojema:

- Da v skupnosti vlada individualni dolgotrajni odnos skrbi odrasle osebe za otroka
- Da je ta skupnost tudi pravno blizu družinski skupnosti staršev in otrok. Odrasli osebi gredo v razmerju do otroka določene pravice in dolžnosti, ki jih imajo starši v okviru roditeljske pravice

Za družino štejemo še:

- Življ. skupnost rejenca z rejnikom, kajti rejnik opravlja najpomembnejši dve nalogi, ki jih sicer opravljajo starši, zlasti varstvo in vsakodnevno redno vzgojo otroka.
- Življ. skupnost skrbnika z mladoletnim varovancem. Če ima skrbnik varovanca pri sebi Družina ni skupnost dedka in babice z mladoletnim vnukom ali vnukinjo oz. sploh skupnost odraslega sorodnika z mladoletnim sorodnikom, četudi odrasli sorodnik individualno in trajno skrbi za mladoletnika, kajti med sorodniki, ki niso v razmerju starši-otrok, po našem pravu ni nobenih pravic in dolžnosti niti dolžnost preživljanja.

Med očimom/mačeho in pastorko/pastorkom velja sicer vzajemna dolžnost preživljanja, ne pa tudi druge pravice in dolžnosti, ki grede sicer staršem otrok. Zato tudi njihove skupnosti ne moremo (pravno) šteti za družino.

Družino ustvarja otrok, če ni otroka ni družine. Življ. skupnost moškega in ženske brez otroka ni družina, ne glede na to, ali gre za z.z. ali zunajz. skupnost. Z.z. ni družina, je samo najpogostejši temelj družine.

Za pojem družine ni potrebno, da gre za življ. skupnost otroka z dvema staršema. Zadostuje, da živi otrok z enim roditeljem ali posvojiteljem oz. z odraslo osebo, ki zanj skrbi in ki ima po zakonu do otroka pravice in dolžnosti.

Sorodstvo

Sorodstvo je razmerje med predniki in njihovimi potomci, kot tudi razmerje med seboj (sestre, bratje, bratranci, sestrične). Sorodniki so samo osebe, ki so v krvni povezanosti. Enako pravno razmerje, kot je sorodstvo, lahko ostane tudi umetno s posvojitvijo, vendar razmerje med osebami, ki jih veže posvojitvev ni sorodstvo. Zakonca nista med seboj v sorodu, prav tako ne zakonec in sorodniki drugega zakonca. Njihovo razmerje imenujemo svaštvo.

Računanje sorodstva

Sorodstvo označujemo s črkami in stopnjami, kolena. Sorodstvo med predniki in njihovimi potomci je sorodstvo v ravni črti, sorodniki izvirajo eden iz drugega (mati-hči-vnukinja-pravnukinja). Sorodstvo med potomci določenega prednika je sorodstvo v stranski črti. Sorodniki izvirajo od skupnega prednika. Sorodstvo v stranski črti je lahko pravo (popolno) – sorodnika imata skupnega prednika, ali pol-sorodstvo – imata samo enega prednika skupnega.

Naše d.p. sorodstvu ne pripisuje velikega pomena – drugi sorodniki. Na sorodstvo med starši in otrokom veže zakon vrsto pravic in dolžnosti, od katerih jih največ izvira iz roditeljske pravice, nekaj pa tudi ne neposredno iz njihovega sorodstvenega razmerja – medsebojna obveznost preživljanja staršev in otrok.

Sorodstvo ima veliko vlogo v procesnem in dednem pravu (zakoniti dediči, morajo biti kljub oporoči udeleženi pri dediščini. Vlogo ima tudi v kazenskem in družinskem pravu (sorodniki do 4 kolena stranske črte).

Svaštvo

Svaštvo je razmerje med enim zakoncem in sorodniki drugega zakonca. Podlaga svaštva je z.z. Zunajzakonska skupnost ne ustvarja svaštva med partnerjem in sorodniki drugega partnerja. Tako

kot pri sorodstvu imamo tudi pri svaštvu ravno črto (tašča, tast, zet, snaha, mačeha, očim, pastorka, pastorek) in stransko črto (svak, svakinja).

Zakonec je z določeno osebo v isti črti in v istem kolenu v svaštvu, kot je drug zakonec s to osebo v sorodstvu. Iz svaštva izvira dolžnost preživljanja, ki pa je omejena samo na razmerje očim/mačeha – pastorek/pastorka. Z z.z. na podlagi katere je nastalo varstvo med osebami, dolžnost preživljanja odpade. Svaštvo ima pomen na področju kazenskega oz. upravnega postopka. Na svaštvo se vežejo določene pravne posledice v civilnem pravu (ne pa v dednem pravu: ni podlaga za zakonito dedovanje). V procesnem pravu in še na nekaterih drugih področjih.

ZAKONSKA ZVEZA

Sklenitev z.z. temelji na svobodni odločitvi bodočih zakoncev.

15.člen ZZZDR: družba mora skrbeti za vsestransko pripravljanje ljudi za skladno družinsko življenje in jim pomagati v njihovih medsebojnih razmerjih in pri izvrševanju roditeljske pravice. Poglavje o z.z. ni OK: spadati bi moralo v splošne odločbe – ljudi je treba pripraviti na humane odnose med partnerjema (zakonska, zunajzakonska in celo istospolna partnerja).

ZZZDR ne ureja zaroke – sporazuma, dogovora moškega in ženske, da bosta sklenila z.z.

Sporazumi sicer obstajajo, vendar z njimi ne nastane pravno razmerje, ki bi imelo posledice. Z zaroko ne nastane iztožljiva in izvršljiva obveznost skleniti z.z.

Za vprašanje povrnitve stroškov, ki so morebiti nastali v zvezi z zaroko ali s pričakovano sklenitvijo z.z. in vrnitve morebitnih daril, če do poroke ne pride, ne veljajo nobeni posebni predpisi – to se ne rešuje po postopkih družinskega prava

Pomen in bistvo z.z.: z.z. je z zakonom urejena življ. skupnost moškega in ženske. Za z.z. je bistvena skupnost življenja. Vendar z.z. ni ovira za razvoj, osebnost vsakega zakonca: o vseh pomembnih vprašanjih, ki zadevajo skupnost, odločata zakonca sporazumno, enakopravno, v lastnih zadevah odloča vsak sam. Z.z. je samo tista skupnost, ki jo zakon kot tako priznava. Zakon predpisuje pogoje in način njenega nastanka, določa pravice in dolžnosti, ki izhajajo iz z.z. in določa vzroke in posledice prenehanja z.z. V z.z. sta mož in žena enakopravna.

ZZZDR postavlja 3 vrste pogojev, ki morajo biti podani ob sklenitvi z.z.:

- Pogoj za sklenitev z.z.: negativni zadržki, ki prepovedujejo sklenitev z.z. (zakonski zadržki); okoliščini, ki nista zakonska zadržka in povzročata neveljavnost z.z.

Zakonski zadržki:

1. Pomanjkanje svobode privolitve: oseba, ki sklepa z.z., ne sme biti v to prisiljena in v zmoti.

Za prisilo gre, če zakonec privoli v sklenitev z.z. zaradi strahu, povzročenega z resno grožnjo. Grožnja je lahko tudi posredna. Zmota je če zakonec misli, da se sklepa z.z. s pravo osebo, pa je sklenitev z.z. z drugo (zmota v fizični osebi) oz. je sklenil z.z. z določeno osebo, ki pa ni tista, za katero se je izdajala (zmota v civilni osebnosti). Zmota o bistvenih lastnostih, ki bi drugega zakonca odvrnile od sklenitve z.z., če bi zanje vedel in ki delajo skupno življ. nevzdržno (težka in nevarna bolezen, obsodba zaradi nečistega dejanja, nosečnost z drugim, namišljena nosečnost, ...). Ne pride v poštev, da žena ni nedolžna in na premoženjske razmere zakona.

2. Mladoletnost: z.z. ne more skleniti oseba, ki ni stara 18 let, pri nam s polnoletnostjo. Izjema je mladoletnik z dovoljenjem sov. Varstva iz utemeljenih razlogov (nosečnost) oz. da je mladoletnik dosegel tako telesno kot duševno zrelost, da bi lahko spolnjeval dolžnosti, ki nastanejo s sklenitvijo z.z. Po ZZZDR je 15 let potrebna za prepoznavanje očetovstva, za

dosego delne poslovne sposobnosti in za razpolaganje mladostnika z lastnim zaslužkom. Za veljavnost z.z. se zahteva vsaj delna poslovna sposobnost. Mladoletnik, ki ni dopolnil 15 let, niti z dovoljenjem ne more skleniti z.z. Preden soc. varstvo dovoli sklenitev z.z. mora zaslišati mladoletnika, osebo s katero namerava skleniti z.z. in mladoletnikove starše oz. skrbnika. Mladoletnost je postavljena za zakonski zadržek zlasti iz bioloških razlogov: nedoraslosti in spolne nezrelosti mladoletnika, negativnih posledic prezgodnjega rojevanja za mater in otroka. Zadržki iz pravnih razlogov pa so, da mladoletnik ni sposoben za pravno poslovno ravnanje.

3. Težja duševna prizadetost in nerazsodnost: defekt razuma – oseba bodisi ne more razumeti pomena z.z. in njenih posledic. Defekt volje – ne more ravnati (oblikovati svoje odločitve) v skladu s sicer pravilnim dojemanjem. Tudi trenutna nerazsodnost, ki jo povzroči pijanost oz. podobna stanja ima za posledico neveljavnost z.z., če je obstajala v trenutku sklenitve z.z.
  4. Obstoječa z.z.: z.z. ne more skleniti oseb, ki je že poročena oz. še poročena. Dvojna oz. večkratna z.z. je po našem zakonu kaznivo dejanje
  5. Sorodstvo: z.z. ne moreta med seboj skleniti sorodnika v ravni črti in sorodnika v stranski črti do vštete 4. Kolena. Soc. varstvo lahko iz utemeljenih razlogov dovoli sklenitev z.z. med bratrancem in sestrično. Med seboj se ne moreta poročiti niti posvojiteljica in posvojenec. To velja samo pri popolni posvojitvi (v rodbini se ohranja določen red).
- Pogoj za veljavnost z.z.:
    1. Ob sklenitvi z.z. morata biti navzoča oba zakonca oz. vsaj en zakonec in pooblaščenec drugega – obstajajo utemeljene okoliščine (huda bolezen)
    2. Bodoča zakonca morata imeti namen, da ustvarita življ. skupnost. Ta pogoj ni izpolnjen če obe stranki v času sklenitve. Ta pogoj ni izpolnjen če obe stranki v času sklenitve z.z. zasedujeta z z.z. izključno drugačnim namenom (pridobitev državljanstva). Če ima samo ena od strank drugačen namen je z.z. veljavna, kot je namen skupnega življ. podan pri obeh. Pogoju je tudi zadoščeno, če po sklenitvi z.z. zakonca vendarle vzpostavita življ. skupnost (zaživita skupaj). Okoliščina, da je bila po sklenitvi z.z. pred smrtjo enega zakonca, samo po sebi ne pomeni, da zakonca nista imela namena skupnega življenja.
  - Zakonske prepovedi (za posledico nima neveljavnosti z.z.): ZZZDR omenja samo eno okoliščino, ki pomeni zakonsko prepoved: sorazmerje skrbništva. Skrbnik in njegov varovanec ne moreta skleniti z.z., dokler traja skrbništvo. Če skleneta z.z. kljub tej prepovedi, skrbništvo preneha. Razmerje ne polne posvojitve štejemo po našem pravu za zakonsko prepoved. Posvojitelj in posvojenec sicer ne moreta skleniti z.z., če pa je vendar le sklenitev ni veljavna, pač pa preneha posvojitve.

Oblika sklenitve zakonske zveze

Obvezna je civilna sklenitev z.z. pred pristojnim organom oblasti v svečani obleki. Poroka po predpisih posameznih verskih skupnosti nima pravnih posledic sklenitve z.z. Pravni organ, ki je pristojen za sklepanje z.z. je upravna enota (stvarna pristojnost). Bodoča zakonca (nupturienta) si lahko izbereta upravno enoto (občino) v območju v katerem bosta sklenila z.z. Krajevna pristojnost ni določena, odvisna je od volje nupturientov. Izhaja iz določbe zakona, da prijavita bodoča zakonca svoj namen skleniti z.z. matičarju, ki vodi poročno matično knjigo za naselje kjer želita skleniti z.z.

Postopek sklenitve zakonske zveze

1. *Pripravljalna faza: bodoča zakonca prijavita namen sklenitve z.z. matičarju. V prijavi izjavita, da sklepata z.z. svobodno in da obstajajo pogoji za veljavnost z.z. Priložiti morata določene listine in potrdila.*
2. *Sama sklenitev z.z.: z.z. je sklenjena v trenutku, ko mupturienta pritrđilno odgovorita. Pooblašćena oseba nato razglasi, da je z.z. sklenjena, matičar pa vpiše sklenitev v rojstno in poroćno knjigo. Ob sklenitvi z.z. mora biti poleg obeh bodoćih zakoncev pooblašćenec, matičar in dve prići. Pooblašćena oseba ni matičar – ni pogoj za veljavnost zakona. Z.z. se sklene lahko samo v za to doloćenih prostorih, razen če obstajajo utemeljeni razlogi, lahko organ dovoli drugaće (bolnica).*

Sankcija za kršitev zahtev oblićnosti

Sankcija se ravna po pomembnosti predpisa, ki je bil kršen.

1. Neveljavnost z.z.:

- *Neupoštevaje predpisa pristojnosti organa za sklenitev z.z. (sklenitev opravi matičar), ni izjave (soglasne) za sklenitev z.z., ustna pritrđitev, odsotnost prić. Glede kršitve drugih doloćb o oblići sklenitve z.z. pa velja, da vseh ne štejemo za bistvene, po zakonu ne povzročajo neveljavnosti z.z.*

- *Nenavzoćnost matičarja, opustitev vpisa sklenitve z.z. v matično knjigo*

Neveljavna z.z. je če je bila sklenjena kljub temu, da ob sklenitvi niso bili podani z zakonom doloćeni pogoji za veljavnost z.z.:zakonski zadržki oz. druge okolišćine, ki jih zakon posebej doloća samo kot razpolage neveljavnosti z.z. Tudi če niso bile upoštevane doloćene zahteve oblićnosti. Če se v postopku izkaže, da ima z.z. sklenitveno napako, sodišće ni dolžno v vsakem primeru ugoditi zahtevka za neveljavnost. Sodišće neveljavne z.z. ne razveljavi če: vzrok neveljavnosti z.z., v času doloćanja sodišća o zahtevku za razveljavitev ne obstaja već (prejšnja z.z. je prenehala, mladoletnik je postal polnoleten), zadržek še obstaja vendar ga sodišć spregleda (mladoletnik – 15 let), pri zadržku sorodstva bratranca in sestrićne.

Neveljavnost ne nastopi sama po sebi, potrebno je da se z.z. s sodbo razveljavi. S tožbo jo izpodbija oseba, ki ji zakon daje pravico zahtevati razveljavitev z.z. Sodišće ne more razveljaviti z.z. po uradni dolžnosti.

Neveljavna z.z.: razlika je v krogu oseb, ki jim daje zakon pravico tožiti na razveljavitev z.z.

- *Relativna: eden ali drug zakonec – težje duševna prizadetost oz. nerazsodnost ob sklenitvi z.z, šele potem, ko je stanje prenehalo. Zakonec, ki je bil prisiljen ali v zmoti sklenil z.z. – samo v prvem letu odkar je prisila prenehala ali je zmoto priznal. Starši ali skrbnik, če gre za razveljavitev z.z. mladostnika*
- *Absolutna: doloćen je širši krog tožbenih upravićencev. Poleg obeh zakoncev, še osebe, ki imajo neposredno pravno korist (dedići).*

Vzroki neveljavnosti:

- *Zakonec je bil ob sklenitvi z.z. težje duševno prizadet ali nerazsoden in stanje v času zahtevanega še traja*
- *Zakonec je bil v sklenitvi z.z. že oz. še poroćen*
- *Zakonca sta sorodnika od vštetega 4. Kolena*
- *Zakonca nista bila prisotna ob sklenitvi z.z. – ni bil prisoten en zakoncev in pooblašćenec drugega*

- Zakonca nista sklenila z.z. z namenom skupnega življenja

Z absolutno neveljavno z.z. je značilno tudi, da lahko upravičenci vložijo tožbo tudi po prenehanju z.z. in da tožbena pravica ne zastara.

Osebna pravica je zahtevati neveljavnost z.z. Po smrti upravičenca ne pride na njihove dediče. Smejo pa nadaljevati postopek za razveljavitve z.z., če ga je z vložitvijo tožbe začel zapustnik (velja pri absolutni in relativni).

Pravne posledice razveljavitve z.z.: nastopijo z dnem razveljavitve z.z., ko postane razveljavljena sodba pravnomočna. S tem dnem prenehajo pravne posledice z.z. Zakon ureja pravne posledice razveljavitve z.z. glede premoženjskih razmer med zakoncema, glede preživljanja nepreskrbljenega zakonca, glede vračanja daril med zakoncema in razmerje zakoncev do skupnih otrok (varstvo, vzgoja, preživljanje otrok). Po razveljavitvi z.z. so posledice enake kot pri razvezi z.z.

Dve vrsti pravnih posledic z.z.

1. Premožensko pravne posledice z.z.: zakonec ima dve vrsti premoženja:

- Skupno premoženje: vse premoženje, ki ga zakonca pridobita z delom mer z.z. Ni potrebno, da je delo skupno, zakonca lahko delata na različnih delovnih mestih, tudi opravljanje gospodinjstkih poslov, skrb za otroke, opravljanje domačih del,...

Primer: gradnja hiše (fizično delo) – oprema v hiši (plača) – avtorski honorar (lahko je edini dohodek osebe) – obresti od glavnice – sredstva pridobljena s krediti – prihodki, pokojnina, ... Če zakonca brez utemeljenih razlogov ne živita skupaj, če z.z. samo formalno obstaja, ne more priti do premoženjske skupnosti. Če zakonca v času trajanja z.z. vlagata delo in skupna sredstva ali oboje v nepremičnine, ker je posebno premoženje enega zakonca, postane nepremičnina skupno premoženje, če jo to vlaganje tolikšno, da se stanje in vrednost nepremičnine tako ekonomsko spremenita, da jo lahko štejemo za novo stvar (gradita hišo na zemljišču, ki je last enega zakonca, že obstoječo hišo predelata, nadgradita).

Za ekonomsko manj pomembna vlaganja (notranja adaptacija hiše) lahko zahteva zakonec, ki ni lastnik nepremičnine, samo povračilo vrednosti svojega prispevka k povečanju vrednosti posebnega premoženja drugega zakonca.

Skupno premoženje je skupna last zakoncev – deleži niso določeni zato zakonec ne more razpolagati s svojim nedoločenim deležem s pravnim poslom med živimi. Lahko pa razpolaga z njim v primeru smrti, ker pride tedaj do razdelitve premoženja in premoženjska skupnost preneha. Pravni posel: ki ga glede stvari skupnega premoženja sklene en zakonec brez soglasja drugega zakonca, je praviloma neveljaven, spodbojen. Spodbija ga lahko drugi zakonec. Izjemoma posel ni veljaven, če je sopogodbenik v doberi veri, če ni vedel ali ni mogel vedeti, da je stvar, ki jo je s pravnim poslom pridobil, skupno premoženje – zakonec posla ne more izpodbijati ampak lahko zahteva samo povračilo škode.

Delitev skupnega premoženja:

Skupno premoženje se deli navadno ob smrti enega zakonca, ob razvezi ali razveljavitvi z.z. pa tudi v času trajanja z.z., bodisi po sporazumu zakonov na zahtevo enega ali drugega zakonca in na zahtevo zakončevega upnika. Zakonca lahko sama sporazumno določita deleže in nato premoženje razdelita. Če do sporazuma ne pride določi delež sodišče, na zahtevo enega ali drugega zakonca.

Način delitve: Pravni posel je v celoti veljaven dokler ga sodišče ne razveljavi. Kadar en zakonec nujno potrebuje denar in prenese svoj delež na 3 osebo je to ničen posel in od vsega začvetka nima pravnih posledic.

A. Sporazumno (delna pogodba): delitev tudi sama izpeljeta

- 1. Fizična delitev: opravita jo v naravi, tako da si med seboj razdelita posamezne predmete skupnega premoženja ali pa delita tudi posamične predmete*
- 2. Civilna delitev: posamezne predmete prodata in si razdelita izkopiček*
- 3. En zakonec drugega izplača v denarju*

Sporazum o delitvi skupnega premoženja mora biti sklenjen v obliki notarskega zapisa.

B. S sodiščem zakonca ne razdelitva premoženja sama. Sodišče določi način in opravi delitev na zahtevo enega ali drugega zakonca – sodna delitev. Če je le mogoče opravi sodišče delitev v naravi. Pri tem dodeli zakoncu na njegovo zahtevo in na račun njegovega deleža predvsem stvari, ki so namenjene za opravljanje njegove obrti ali poklica in mu omogočajo pridobivanje osebnega dohodka in stvari, ki so namenjene izključno njegovi rabi. Če fizičnih predmetov ni mogoče razdeliti sodišče določi, da se opravi civilna delitev. S prodajo stvari in razdelitvijo izkopička. Sodišče lahko določi, da gre lastnina (na stvareh) premoženja enemu zakoncu, le-ta pa mora drugemu izplačati vrednost njegovega deleža v denarju – kadar je delež na skupnem premoženju sorazmerno majhen.

- *Posebno premoženje: premoženje, ki ga ima zakonec ob sklenitvi z.z. in premoženje, ki ga sicer v času trajanja z.z., vendar ne z delom (dedovanje kot drilo).*
  - *Darila: dana obema zakoncema (poročna darila, brezplačna pomoč prijateljev,..) štejemo za posebno premoženje enega ali drugega zakonca po enakih delih in ne za skupno premoženje – ni bilo pridobljeno z delom*
  - *Vse pravice vezane na njegovo osebo (preživnine, invalidnine, nezgodne rente, pravice do odškodnine za nepremoženjsko škodo, zavarovalnine iz zavarovalnih pogodb,..) samo če je zakonec plačeval zavarovalne premije iz svojega osebnega premoženja*
  - *Štipendija: je posebno premoženje.*
  - *Eden od zakoncev sklene pogodbo o dosmrtnem preživljanju. Preživljanje izhaja iz dela (plače) – ostane skupno premoženje*
  - *Eden od zakoncev plačuje iz obresti, dividend – posebno premoženje enga*
- 2. *Osebnostne pravne posledice z.z.:*
  - *Spremeni se status osebe (samski – poročen)*
  - *Spremeni se osebno ime (priimek, ki ga bosta v naprej nosila, zakonca sporazumno določita ob sklenitvi z.z.:*
    - *Priimek enega ali drugega*
    - *Vsak od njiju lahko svojemu priimku doda priimek od drugega*
    - *Eden oz. oba vzameta priimek drugega in temu dodata svojega*
  - *Posloven sposobnosti z.z ne omejuje: nasprotno s sklenitvijo z.z postane tudi mladoletna oseba popolnoma pravno sposobna. Zakonec ostane poslovno nesposoben, če tudi pred njegovo polnoletnostjo z.z. preneha ali je razveljavljena.*

Najvažnejše osebne pravice in dolžnosti zakonov

- 1. Dolžnost zakoncev, da živita skupaj: zakonca sporazumno določita kraj skupnega prebivališča. Vendar ne gre za kršitev dolžnosti skupnega življenja, če pride do ločenega življenja iz utemeljenih razlogov (delo v drugem kraju, zdravljenje).*

Če ne živita skupaj je:

- Z.z je neveljavna
  - Ni dolžnosti preživljanja drugega zakonca, materialno sta neodvisna
  - Ne nastaja skupno premoženje zakoncev
  - Ni pravice dedovanja drug po drugem
  - Nevzdržnost z.z.
2. Dolžnost zakoncev, da se vzajemno spoštujeta, si zaupata in si medsebojno pomagata – ni iztožljiva dolžnost
  3. Dolžnost zakoncev, da prispevata za preživljanje družine v sorazmerju s svojimi možnostmi
  4. Pravica zakoncev, da svobodno odločata o rojstvu otrok; zakonec ne more drugega prisiliti v rojevanje otrok niti v odpoved rojevanju. Odločanje o rojstvu je po ustavi individualna člo. pravica in ne skupna pravica zakonov.
  5. Enake pravice in dolžnosti zakoncev do otrok; oba zakonca sta po svojih močeh dolžna skrbeti za življenje, osebni razvoj, za pravice in koristi svojih otrok
  6. Pravica vsakega zakonca, da si prosto izbira delo in poklic: za zaposlitev zakonca, za njegovo izbiro dela in poklica ni potrebno privoljenje drugega zakonca. Tudi izrecno nasprotovanje zakonca ne more imeti v tem pogledu nobenega vpliva na odločitev drugega zakonca.
  7. Sporazumno odločanje zakoncev o skupnih zadevah: določitev bivališča, vodenje skupnega gospodinjstva, razmerje do skupnih otrok in gospodarjenje s skupnim premoženjem in odločilna volja niti enega niti drugega, temveč sporazumna volja obeh.

Preživljanje nepreskrbljenega zakonca

Nepreskrbljeni zakonec s tožbo zahteva preživljanje. Pogoji:

1. Zakonec nima sredstva za preživljanje
2. Da brez svoje krivde ni zaposlen oz. nesposoben za delo
3. Da ga je drugi zmožen/sposoben preživljati
  - Zakonec je dolžan preživljati zakonca, ki je nezaposleni in se ne more zaposliti ter nima drugih virov s katerimi se lahko preživlja glede na potrebe in zmožnost
  - Zakonec ni dolžan preživljati drugega zakonca, če bi bilo s tem ogroženo njegovo gmotno preživljanje ali preživljanje drugih oseb (mladoletni/polnoletni otroci, bivši zakonec), ki jih mora preživljati (tu ne spadajo starši zakonca – navadno imajo še drugega zakonca, ki jih lahko preživlja, pokojnina)

Odmera preživnine

- Zmožnost povezanca: pri določanju zmožnosti (sposobnosti) zakonca za preživljanje drugega se upoštevajo njegovi redni dohodki. Dohodek, ki ga dobi s prodajo premoženja, invalidnina, dodatek za tvojo pomoč, odškodnina za materialno škodo.

Po višini se preživnino odmeri glede na stroške nujno potrebne za preživljanje

Primernost ocenjujejo po povprečnih potrebah ljudi enakega položaja, izobrazba,... pa tudi po življ. razmerah upravičenca pred razvezo z.z., ki naj se z razvezo ne bi znatno spremenile, upošteva seveda premoženjske razmere zakonca – dolžnika preživljanja. Če življ. skupnost med zakoncema preneha, a ne pride do razveze, se pri določanju preživljanja upoštevajo tudi vzroki, zaradi katerih je prišlo do prenehanja življ. skupnosti – zahtevke je mogoče zavrniti, čeprav so zakonski pogoji zanj, vendar bi bila odločitev preživljanja nepravilna glede na ravnanje in obnašanje zahtevajočega zakoncev v razmerju do zakonca, ki naj bi dajal preživljanje.

- Potreba upravičenca

Sodobna praksa dopušča, da se zakonec preživljanju odpove. Zakonec ni dolžan te svoje pravice uveljaviti o njej pa niti ne odloča sodišče po uradni dolžnosti.

Zakon v pripravi: med trajanjem z.z. se tej pravici ne bo mogoče odpovedati, saj sta zakonca dolžna preživljati drug drugega po svojih zmožnostih. Zakonca se lahko tudi dogovorita, da bo eden preživljal drugega, čeprav niso podani predpisani pogoji. Če pogoji niso podobni, ne obstaja pravica zakonca do preživljanja.

Načini dogovora o preživljanju:

- Dogovori sklenjeni z namenom, da se prisili enega zakonca v razvezo oz. olajša odločitev zanj. O preživljanju lahko skleneta zakonca dogovor pred CSD, če pa do dogovora ne pride, odloča sodišče na podlagi tožbe zakonca (mladoletni otroci po uradni dolžnosti). Preživnina obvezno valorizira glede na dvig življ. stroškov in na gibanje osebnih dohodkov v RS
- Dogovor o preživnini se na zahtevo prizadetega spremeni, če se spremenijo:
  - Potrebe upravičenega zakonca ali se povečajo
  - Možnost zavezanega zakonca, da daje preživnino (se bistveno zmanjšajo). Sodišče zviša/zmanjša preživnino

Preživljanje preneha če:

- Zakonec zasnuje novo z.z.
- Pridobi kakšno premoženje iz katerega bi se lahko preživljal
- Če dobi drugi vir dohodka (službo): če se zaposli in gre podjetje v stečaj dobiva nadomestila in zopet postane brezposelen previce ne oživi več, k o enkrat preneha (bivši zakonec nima več dolžnosti preživljati bivšega partnerja. Zakonec, ki bo v kratkem času potreboval preživnino mu sodišče določi simbolično vsoto (npr.: 1000sit/mesec).
- Zasnuje novo zunajzakonsko zvezo

Odgovornost zakoncev za obveznosti

Za obveznosti, ki jih je imel zakonec pred sklenitvijo z.z. in za obveznosti, ki jih prevzame po sklenitvi z.z., odgovarja zakonec s svojim posebnim premoženjem in s svojim deležem na skupnem premoženju (različni hobiji). Zakon omogoča upniku, da zahteva ugotovitev deleža zakonca: dolžnika na premoženju in nato izvržbo na delež. Zakon daje zakoncu v izvržbi predkupno pravico: če pride v izvršilnem postopku do prisilne prodaje deleža zakonca – dolžnika na skupnem premoženju, ima drugi zakonec pravico, da kupi ta delež pred drugimi kupci. Za obveznosti, ki po splošnih predpisih bremenijo oba zakonca, za obveznosti nastalev zvezi s skupnim premoženjem (dolg za nakup stanovanja) in za obveznosti, ki jih prevzame en zakonec za tekoče potrebe družine (hrana, obleka, energija, stanovanje) odgovarjata zakonca solidarno (ne razdelimo) tako s skupnim kakor s posebnim premoženjem. Upnik lahko terja plačilo celotnega dolga od enega ali drugega zakonca – tudi od tistega, ki ni napravil dolga. Zakonec, ki je dovolj plačal, lahko zahteva od drugega zakonca povračilo tistega kar presega njegov del dolga.

Pravni posli med zakonci

Zakonca lahko sklepata med seboj vse pravne posle, ki jih lahko skleneta tudi z drugimi osebami in na podlagi teh pravnih poslov pridobivata pravice in odgovornost. Lahko sklepata tudi ženitne pogodbe – pogodba o medsebojnih premoženjskih razmerjih, ki ne sme biti v nasprotju z zakonom (ne smeta se dogovoriti, da premoženje z delom ne bi bilo skupno, lahko pa posledno postane

skupno). Za veljavnost pravnih poslov med zakoncema je potrebno, da so sklenjeni v obliki notarskega zapisa, razen če gre za običajna manjša darila.

Pravne posledice, ki jih ne ureja ZZZDR

Na stanovanjskem posročju: stanovanjski zakon šteje enega zakonca kot ožjega družinskega člana (odjemalca) drugega pa kot najemnika. Zakonec ima pravico odkupiti stanovanje nad katerim je imel njegov zakonec avtorsko pravico.

Razveza: zakonca se morata sporazumeti kdo od njiju bo ostal v stanovanju. Po zakonu se moraa nova pogodba skleniti pod istimi pogoji kot pri prejšnjem najemniku.

Smrt zakoncev: zakonec je upravičen zahtevati od lastnika stanovanja, da z njim sklene stanovanjsko pogodbo.

Dedovanje: po smrti enega zakonca obstaja samo možnost, da bo drugi po njem dedoval, bodisi po oporoki/po zakonu. Ta možnost odpade če se z.z. pred smrtjo razveže oz. razveljavi.

Prenehanje z.z.

- 1. S smrtjo enega zakonca: ali obeh zakoncev, če umreta hkrati. Preneha življ. skupnost in zato tudi z.z. in sicer s trenutkom smrti. Smrt se dokazuje z izpiskom iz mrliške matične knjige.*
- 2. Z razglasitvijo enega zakonca za mrtvega: kadar je pogrešan – o njem že dalj časa ni nobene vesti, tako da je negotovo ali še živi. Z.z. preneha z dnem, ki je v določbi naveden, kot dan smrti dokončno. Tudi v primeru, ko pogrešani zakonec dejansko ni mrtev in se kasneje pojavi, z.z. ne oživi. Z.z. , ki jo zakonec sklene po času, ki je v določbi naveden kot dan smrti ostane v veljavi.*

Pravne posledice v zvezi s smrtjo oz. razglasitvijo za mrtvega:

- Delitev skupnega premoženja med preživelim zakoncem in ostalimi dediči zapustnika*
  - Dedovanje preživelega zakoca po umrlem. Če je umrl zakonec zapustil otroke, deduje preživeli zakonec z otroki praviloma po enakih delih. Če ni otrok, deduje zakonec praviloma polovico zapuščine. Drugo polovico pa dedujejo starši zapustnika/njegovi potomci bratje in sestre zapustnika, nečaki, nečakinje, ... Če sta oba starša umrla pred zašustnikom ni nista zapustila nobenega potomca, deduje preživeli zakonec celotno zapuščino – v primeru zakonitega dedovanja. Zapustnik, alihkoz oporoko razpolaga s svojim premoženjem tudi drugače, vendar ne sme popolnoma prezreti zakonca. Zakoncu gre nujni delež, ki znaša polovico tistega deleža, ki bi mu šel po zakonu.*
- 3. Z razvezo z.z.: do razveze pridemo z:*
    - Na podlagi tožbe za razvezo: ZZZDR pozna samo en razvezni razlog nevzdržnosti z.z. Če je z.z. iz katerega koli vzroka nevzdržna sme eden ali drugi zakonec s tožbo zahtevati razvezo. Vprašanje krivde se ne postavlja, sodišče jo ne ugotavlja. Sodišče mora v razveznem postopku ugotoviti nevzdržnost. Zato mora v vsakem posamičnem primeru raziskovati celovito staje v zakonu, da bi lahko ugotovilo ali naj z.z. razveže. Z.z. se lahko razveže samo tedaj, ko sodišče ugotovi, da je z.z. iz katerega koli vzroka nevzdržna, ugotoviti je treba vzroke in posledice. Sodišče mora nevzdržnost preizkusiti zlasti tedaj kadar imata razvezujoča se zakonca mladoletne otroke. Po*
    - Na podlagi predloga za sporazumno razvezo: zakoncema omogoča, da se na dostojanstven način razrešita z.z., ki je ne želita več vzdrževati. Če se sporazumno odločita, da se razvežeta jima ni treba navesti razlogov, ki so ju do tega pripeljali, sodišče teh razlogov ne ugotavlja, ne raziskuje starih stanj njunega zak. razmerja. Vendar pa se mora sodišče*

prepričati, da sta se zakonca res sporazumela o razvezi, da sporazum izraža pravo voljo obeh zakoncev, da sta volji enega in drugega zakonca svobodni. V največ primerih sporazumnih razvez najbrž soglasje volje zakonov ne bo vprašljivo, saj se bosta za sporazumno razvezo odločila v glavnem ekonomsko samostojna, neodvisna in preskrbljena zakonca. Sodišče ne more izreči sporazumne razveze, če je bil eden v zakonsko razvezo prisiljen ali če bi zaradi razveze prišla do določenih ugodnosti (proti pravna pridobitev stanovanja, izigravanje davčnih predpisov, ...). Sodišče je po zakonu dolžno preskrbeti, da pri sporazumni razvezi zakonca uredita/se sporazumeta o:

- Razmerju do skupnih otrok (preživljanje, varstvo, vzgoja)
  - Morebitno preživljanje nepreskrbljenega zakonca
  - Predložita pismeni in po sodniku overjeni dogovor o delitvi skupnega premoženja
  - Kdo bo po razvezi ostal v doslej skupnem stanovanju kot imetnik stanovanjske pravice
- Obveznost sklenitve sporazumov naj bi preprečila zakoncema, da bi se po razvezi še pravdala s čimer bi pokazala, da se nista zavedala posledic razveze ali celo da je sam sporazum o razvezi vprašljiv. Sporazum o razmerju do skupnih otrok mora sodišče oceniti s stališča koristi otrok, o tem je dolžno zahtevati mnenje soc. varstva. Če s sporazumom ne primerno preskrbljeno za varnost, vzgojo in preživljanje skupnih otrok, ga sodišče ne sprejme in v primeru, da zakonca potem, ko ju sodišče sooči kakšen naj bi bil njun sporazum glede skupnih otrok, sporazuma ustrezno ne spremenita predlog za sporazumno razvezo zavrne.

ZZZDR določa, da lahko sodišče razveže z.z. na podlagi sporazuma zakonov ali pa na tožbo vsakega od zakoncev iz razvezanega razloga nevdržnosti z.z. drugi strani pa za nevdržnost z.z., da samo eden od zakoncev ne more več prenešati zakonske skupnosti, čeprav je to nevdržnost sam povzročil in jo sam ohranja. Sodišče mora nevdržnost ugotavljati tudi takrat kadar toženi zakonec z razvezo soglaša. Do nevdržnosti lahko pride iz katerega koli vzroka. Pri vrednotenju vzrokov je potrebna velika prožnost, posebej je treba upoštevati, da so pogosto posamezni vzroki, posamezne življ. situacije, če gledamo nanje osamljeno, brez veze z drugimi, relativno majhnega pomena. Njihova skupnost, povezanost in trajanje pa lahko pripeljejo do nevdržnosti.

Postopek za razvezo z.z.: Postopek za razvezo se začne (sproži) s tožbo, če zahteva razvezo eden ali drugi zakonec zaradi nevdržnosti z.z. oz. s predlogom obeh zakoncev za sporazumno razvezo na sodišče. Če se zahteva razveze z.z. s tožbo, začne teči razvezni postopek z vročitvijo tožbe tožnemu zakoncu. Pravica do tožbe na razvezo je osebna pravica, s smrtjo upravičenca ugasne in ne preide na njegove dediče. Vendar pa lahko tožnikovi dediči v 6. Mesecih po njegovi smrti nadaljujejo postopek, da bi dokazali utemeljenost tožbe za razvezo. To je pomembno za dedovanje zakonca – če bi bila tožba utemeljena, izgubi preživeli zakonec dedno pravico po umrlem. Potem, ko sodišče sprejme tožbo ali predlog, pošle tožbo preden se vroči tožnem ali predlog CSĐ, da opravi svetovalni razgovor. Zakon določa kdaj sodišču ni treba poslati tožbe oz. predloga Centru in tako ne pride do svetovalnega razgovora. Gre za primer, ko svetovalni razgovor ne bi imel smisla ali ga sploh ni mogoče opraviti:

- Če je eden od zakoncev duševno bolan ali nerazsoden
- Če gre za razvezo zaradi pogrešanosti zakonca
- Kadar zakonca v družinski skupnosti nimata skupnih otrok nad katerimi imata roditeljsko pravico

- *Ko eden ali oba zakonca živita v tujini*

Svetovalnega razgovora se morata udeležiti zakonca osebno brez pooblaščenca. Če ne prideta na svetovalni razgovor praviloma trpita pravne posledice – z.z. se ohrani če sta sporazumno predlagala razvezo se šteje, da je predlog umaknjen, če ne pride tožnik se šteje, da je tožbo umaknil. V zakonu ni določeno kakšne so posledice če na svetovalni razgovor ne pride toženec – šteti je treba, da se z razvezo strinja. Z vsebino svetovalnega razgovora zakon ne govori. Moral bi biti poudarjen pomen svetovalnega razgovora za oblikovanje razmerja razvezujočih se zakoncev do skupnih otrok. S svetovanjem je treba zakoncema svetovati da se dokopljeta do realnega ne subjektivno obravnavanega v stanju njunih odnosov. Da pri tem ugotovita, da ni druge rešitve kot razveza, naj se razideta na human način, posebno pa naj zaradi zakonske krize ne pozabita na odgovornost do otrok. Če imata skupne otroke si je treba v svetovalnem razgovoru posebej prizadevati, da se sporazumeta o njihovem varstvu, vzgoji in preživljanju po razvezi in o osebnih stikih z njimi vse to pa seveda v interesu otrok. Po opravljenem svetovalnem razgovoru pošlje CSD poročilo sodišču, ki bo odločilo o razvezi. V razveznem postopku mora sodišče po uradni dolžnosti ukreniti vse kar je potrebno, da se zavarujejo pravice in koristi otrok in drugih oseb, ki niso sposobni skrbeti za svoje pravice in interese.

Med postopkom za razvezo z.z. se lahko začasno uredi vprašanje pri kom naj bodo skupni mladaoletni otroci in kako je s preživljanjem otrok. Z začasno odredbo se lahko tudi enemu od staršev ali obema odvzame ali omeji pravica do osebnih stikov z otroki. Za izdajanje takih začasnih odredb je pristojno razvezno sodišče. Na predlog zakonca lahko sodišče izda začasno odredbo o njegovem preživljanju in o izselitvi drugega zakonca iz skupnega stanovanja če je to potrebno da se prepreči nasilje. Sodišče vnese v sodbo s katero razveže z.z. na podlagi predloga za sporazumno razvezo tudi sporazum zakoncev o varstvu, vzgoji in preživljanju skupnih otrok. Če pa gre za razvezo na tožbo, odloči o tem vprašanju sodišče po uradni dolžnosti, če je bil postavljen ustrezen zahtevek, sodišče nanj ni vezano. O stroških postopka odloča sodišče po prostem prevdanku. Pri sporazumni razvezi je odločilen sporazum tudi o stroških. Sodišče razveže z.z. ne glede na to ali je bila zahtevana razvaza s tožbo ali s predlogom za sporazumno razvezo. Pravnomočna sodba se vpiše v rojstno in poročno matično knjigo.

Pravne posledice z.z v razmerju med zakoncema: nepreskrbljeni zakonec, ki nima sredstev za življenje, ki je nesposoben za del ali je nezaposlen in se ne more zaposliti ima pravico, da dobi od drugega zakonca preživljanje, ustrezno možnostim drugega zakonca. Vprašanje krivde za razvezo tudi za preživljanje za razvezo ni pomembno, sodišče pa lahko upošteva vzroke zaradi katerih je z.z. postala nevzdržna. Kljub obstoju pogojev lahko zavrne zahteve za preživljanje če bi bila odločitev preživnine nepravilna glede na ravnanje in obnašanje zahtevajočega zakonca med zakonsko skupnostjo v razmerju do zakonca, ki naj bi dajal preživljanje. O preživljanju lahko skleneta zakonca tudi dogovor pri CSD, sodna odločba se lahko zaradi spremenjenih razmer spremeni, sicer pa se preživnina tudi valorizira. Preživnina se lahko prizna tudi za določen časdokler se razvezani zakonec ne vživi v novi položaj in si ne uredi rszmer (poišče zaposlitev). Pravica do preživnine preneha če razvezani zakonec, ki jo je prejemal pridobi premoženje ali svoje dohodke s katerih se lahko preživlja, če sklene novo z.z. in če zasnuje novo zunajzakonsko skupnost. Izgubljena pravica do preživnine ne oživi. Razvezana zakonca vrneta darila, ki sta jih dala drug drugemu pred sklenitvijo z.z. ali med z.z. Vračajo se samo darila, ki niso v sorazmerju s premoženjskim stanjem zakonca, ki je darilo dal (vračajo se v stanju v katerem so bila, ko je nastal vzrok za razvezo). Običajnih priložnostnih daril ni treba vračati. Opravi se delitev skupnega premoženja bodisi po sporzumu med zakoncema bodisi po odločbi sodišča.

Pravne posledice, ki jih ne določa ZZZDR:

- a) Razvezani zakonec izgubi možnost, da bo po smrti drugega zakonca dedoval tako po zakonu kot tudi po oporoki, seveda le če je umrla zakonca napravljal oporoko pred razvezo
- b) Zakonca izgubi dedno pravico tedaj kadar je zapustnik vložil tožbo za razvezo z.z in se po njegovi smrti ugotovi, da je bila tožba utemeljena a dediči nadaljujejo postopek
- c) V doslej skupnem stanovanju lahko ostane samo en zakonca kot najemnik stanovanja. O tem kdo bo naprej najemnik se razvezana zakonca lahko sporzumeta. Če se ne sporazumeta odloči o tem sodišče v nepravdnem postopku. Pri tem upošteva stanovanjske potrebe razvezanih zakoncev, njunih otrok in drugih oseb, ki z njimi stanujejo.

Pravne posledice razveze v razmerju do otrok: v razmerju zakoncev do skupnih otrok nastaneta od razvezi z.z. dve vprašanji:

- a) Pri kom bodo po razvezi skupni otroci živeli v varstvu in vzgoji
- b) Kako bo breme preživljanja otrok v prihodnje razdeljeno med staršema

Če gre za sporazumno razvezo se morata zakonca o teh vprašanjih sporazumeti, sodišče pa oceni ali je sporazum v skladu s koristjo otroka. Če se ne sporazumeta ali če sporazum ni v korist otroka mora sodišče odločiti po uradni dolžnosti. Sodišče lahko v sodbi s katero razveže z.z na tožbo zaradi nezdržnosti določiti:

- a) Vsi otroci ostanejo pri enem od staršev (materi ali očetu): odločitev sodišča, da zaupa otroka določenemu roditelju mora narekovati samo ugotovitev, ki pa mora biti rezultat skrbnega preizkusa vseh okoliščin – da so pri tem roditelju podani boljši pogoji za uveljavljanje otrokove koristi (npr.: majhen otrok/mati – prevladujoče mnenje v sodni praksi). Na podlagi skrbnega preizkusa vseh relevantnih okoliščin bi bilo potrebno primerjati pogoje za uveljavljanje otrokove koristi pri materi in očetu. Samo v primeru, ko so pri obeh roditelji podani za otroka enako ugodni pogoji lahko sodišče upošteva tudi interes roditelja in individualne posebnosti roditelja. Tisti od razvezanih staršev, ki mu otrok ni bil zaupan v varstvo in vzgojo ne izgubi roditeljske pravice ampak ji samo v zmotni zmeri dejansko omejen v njene izvajanje. Četudi zakon predpisuje, da izvršuje roditeljsko pravico tisti od staršev pri katerem otrok živi ima drugi vendarle določena upravičenja s katerimi izvršuje sicer v manjšem obsegu roditeljsko pravico.
- b) Nekateri otroci ostanejo pri enem, drugi pa pri drugem od staršev: zoper rešitev govori okoliščina, da se znjo upoštevajo interesi staršev kot interes otrok (ne ločujejo se samo od staršev ampak tudi od bratov in sester).
- c) Da se otroci (vsi ali nekateri) zaupajo tretji osebi ali dajo v zavod (gleda se predvsem na korist otroka, o tem da svoje mnenje CSD – ni obvezno za sodišče). Oddaja otroka tretji osebi (v rejništvo) in še bolj oddaja v zavod sta izjemna ukrepa, ki ju sodišče uporabi samo v primeru če ni nobene možnosti, da bi otrok živel pri enem ali drugemu od staršev ogrožen. Starši otrok, ki je bil zaupan tretji osebi ali zavodu ne morejo varovati in vzgajati otroka, ohranijo pa vse druge pravice in olžnosti, ki grede staršem in ki so združljive z namenom ukrepa.
- d) Sporazum o skupni vzgoji in varstvu, starši tudi po razvezi obdržijo vzgojo in varstvo otrok (oba). Korist sporazuma je odvisna od okoliščin kjer starša živita. So trije najpogostejši modeli:
  - Nest model (otrok ima svoje stanovanje, starša se izmenjujeta)
  - Sistem nihala (otrok je nihalo, seli se od enega starša k drugemu)
  - Rezidenčni model (otrok dejanski živi pri enem od staršev, kljub temu ob razvezi otroka ne dovoli enemu od staršev)

Pravico do osebnih stikov lahko sodišče odloči o tem pri kom bo otrok, odvzame ali omeji, če meni da stiki ne bi bili v otrokovo korist. Če sodišče tega ne stori, roditelju ne sme omejevati pravice do stikov. Ker tega pogosto ne upošteva zlasti roditelj kateremu je otrok zaupan mu zakon zapoveduje, da omogoči drugemu roditelju stike z otrokom. Tudi tedaj, ko so se spremenile razmere zaradi smrti roditelja, ki mu je bil otrok zaupan, v konkretni situaciji lahko v nasprotju s koristjo otroka, da pride avtomatično k preživelemu roditelju v varstvo in vzgojo. Zaradi varstva otrokovih koristi je treba izpeljati postopek v katerem ugotavlja ali je preživel roditelj kvalificiran za izvrševanje varstva in

4. Razveljavitev z.z.